

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет
Кафедра етики, естетики та культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана
філософського факультету
Дмитро НЕЛІПА



«31» серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ


ЕТИКА

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	033 Філософія
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Філософія
спеціалізація	-
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2021/2022</u>
Семестр	III
Кількість кредитів ECTS	5
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: Маслікова Ірина Ігорівна, д.ф.н., доцент, завідувач кафедри етики, естетики та культурології; Сфіменко Віталій Віталійович, к.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології; Коробко Маргарита Ігорівна, к.ф.н., асистент кафедри етики, естетики та культурології

Пролонговано: на 2022/2023 н.р.  (І. Маслікова) «31» 08 2022р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробники: Маслікова Ірина Ігорівна, д.ф.н., доцент, завідувач кафедри етики, естетики та культурології; Єфіменко Віталій Віталійович, к.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології.

Затверджено
« 27 » серпня 2021 р.

Зав. кафедри етики, естетики та культурології
Маслікова (Ірина МАСЛІКОВА)

Протокол № 1 від «27» 08 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «31» серпня 2021 року № 2

Голова науково-методичної комісії Маслікова (Ірина МАСЛІКОВА)

«31» серпня 2021 року

Пролонговано на 2022-2023 н.р. Протокол № 2 від 31.08.2022 р.

Маслікова

ВСТУП

1. Мета дисципліни – забезпечення стійкої системи знань про етику як спеціальну галузь філософського знання про мораль та моральність.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики історико-культурного процесу та історії філософії; основні поняття моральної свідомості та категорії етики.

2. **Вміти** опрацьовувати великий обсяг філософської літератури; збирати та інтерпретувати інформацію щодо феномену моралі та моральних відносин; застосовувати основні філософські терміни, категорії та класифікації в аналізі моральних проблем сучасності.

3. **Володіти елементарними навичками** наукового дослідження та управління інформацією; використання іншомовних фахових філософських інформаційних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: Навчальна дисципліна знайомить студентів із основами теоретичного осмислення моралі як складного соціокультурного феномену. Узагальнюються та систематизуються уявлення про походження, природу та історичний розвиток моралі. Аналізується поняття моралі, зосереджується увага на сучасних дискусіях та різних підходах до її обґрунтування, способів її виявлення. Структурно-функціональний аналіз морального феномену сприяє розумінню специфічності функціонування моралі поряд з іншими ціннісно-нормативними культурними формами. Виявляються найважливіші категорії етики та поняття моральної свідомості, пояснюється ціннісний зміст вчинків, сенсожиттєві пошуки людини, обґрунтовуються моральні вимоги індивіда до самого себе та до інших. Розглядаються актуальні проблеми сучасної етики, наперед всього такі, що залишаються відкритими для дискусій на нормативному рівні.

4. Завдання (навчальні цілі) – оволодіння знанням з теоретичної та нормативної етики задля формування належного рівня етичної компетентності. Показником оволодіння знанням про мораль є не лише вміння застосовувати інструментарій етики для аналізу морально-етичних проблем сучасності, але й формування особистісного відношення до етичних теорій на шляхах самоусвідомлення себе як моральнісної особистості.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей

ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 12. Здатність діяти на підставі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ФК 1. Усвідомлення сенсу філософії, її дисциплінарного розмаїття та місця в системі культури

ФК 5. Здатність аналізувати сучасні філософські проблеми та вчення

ФК 14. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях на засадах діалогу, відкритості й толерантності

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	визначення предмету та завдань етики як науки	Лекція, семінари	Усна доповідь, письмова контрольна робота, іспит	5
1.2	історію розвитку етичної думки та типологію етичних вчень	Лекції, семінари, самостійна робота	Усна доповідь, дискусії, есе, письмова контрольна робота, іспит	15
1.3	теорії походження та історичні форми моралі	Лекції, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, дискусії, контрольна робота, іспит	10
1.4	основні поняття моральної свідомості	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, дискусії, письмова контрольна робота, іспит	10
	Вміти			
2.1	демонструвати знання спеціалізованої літератури з історії етики та сучасних етичних досліджень, здійснювати аналітично-дослідну роботу, обираючи адекватні методи етико-філософського дослідження та застосовуючи сучасні досягнення та інноваційні підходи в етиці	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе, іспит	10
2.2	виявляти основні теоретичні та практичні проблеми етичних обґрунтувань	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе, іспит	10
2.3	здійснювати експертну етичну оцінку мотивів, норм, цілей та ціннісних орієнтирів індивідуальної поведінки та колективної діяльності	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе, іспит	10
	комунікація:			
3.1	презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, есе, презентацій;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе	10
3.2	вести полеміку стосовно актуальних питань соціальної моральної практики та відкритих моральних дилем.	Семінари, лекція	Дискусії, дидактична гра	10
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати тексти, в яких розглядається проблематика сучасної	Семінари, самостійна робота	презентація самостійного дослідження,	5

	етики		есе	
4.2	брати участь в роботі аналітичних груп, вирішуючи як типові, так і спеціалізовані нестандартні задачі	Семінари, лекція, самостійна робота	дидактична гра, дискусії, есе	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	4.1	4.2
	Програмні результати навчання										
ПРН 2. Розуміти розмаїття та специфіку філософських дисциплін, знати філософську термінологію.	+			+	+		+			+	
ПРН 3. Знати основні етапи, напрямки в історії світової та вітчизняної філософії.		+			+					+	
ПРН 8. Мати обізнаність у головних філософських методах і підходах, розуміти етико-практичну значущість філософського знання.	+	+	+		+	+	+		+		+
ПРН 13. Критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати і перевіряти отримані результати.					+	+	+	+	+	+	+
ПРН 14. Уникати симуляцій, плагіату та інших виявів академічної недоброчесності у сфері професійної діяльності або навчання.					+		+	+		+	+

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.3); (комунікація 3.1-3.2); (автономність та відповідальність 4.1-4.2), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання семестрової роботи:

1. **Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 – 21 / 35 балів
2. **Самостійна робота (есе):** РН 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 4.1, 4.2 – 12 / 20 балів
3. **Контрольна робота:** РН – 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4 - 3 / 5 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх (двох) частин навчальної дисципліни. Загальна семестрова оцінка складаються із балів, отриманих за 1) аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах), 2) самостійну роботу (есе), 3) контрольну роботу. Всі види робіт в семестрі мають в підсумку:

- в максимальному вимірі 60 балів
- в мінімальному вимірі 36 балів

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Іспит у письмовій формі - РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, – 24 / 40 балів

Екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 2 питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 20 балів, що в загальному підсумку дає 40 балів за іспит.

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше, ніж 20 балів.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів. У випадку, коли студент на іспиті набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В екзаменаційній відомості у колонці «бали за іспит/ екзамен» ставиться «0», а в колонку «підсумкова оцінка з дисципліни» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру. Рекомендований мінімум допуску до іспиту – 36 балів

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестр (мінімум 36, максимум 60 балів) та екзаменаційної роботи (мінімум 24, максимум 40 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Іспит	Підсумкова оцінка з дисципліни
<i>Мінімум</i>	<i>36</i>	<i>24</i>	<i>60</i>
Максимум	60	40	100

7.2 Організація оцінювання:

Семестрова робота		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Аудиторна робота: усна доповідь на семінарі, доповнення, участь в дискусіях	До теми: 1-8, 15 впродовж семестру	«3» x 7 = 21	«5» x 7 = 35
Самостійна робота	До теми 11: Написання есе « Філософи: оптимальна модель суспільства », в якому здійснюється критичний аналіз вибору оптимальної моделі суспільства, що здійснила група під час дидактичної гри « Філософи », та пропонуються власні шляхи розв'язання зазначеної задачі (Додаток самостійної роботи студента) середина листопаду	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
	До теми 15 Написання есе, в якому здійснюється аналіз моральних проблем, висвітлених в художніх творах / фільмах (Додаток самостійної роботи студента) кінець листопаду	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
Контрольна робота	До тем 9-15	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5

Загальна семестрова оцінка		36	60
-------------------------------	--	----	----

Критерії оцінювання:

1. Аудиторна робота:

Усна доповідь

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

3 бали – загалом володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, має у відповіді суттєві неточності

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

Доповнення / участь в дискусіях

3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

2 бали – доповнення змістовне

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

2. Самостійна робота (есе):

10-8 балів студент у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненого дослідження

7-6 балів - студент у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності

5-0 балів - загалом володіє матеріалом, але фрагментарно та поверхово його презентує, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань. Робота містить суттєві помилки.

3. Контрольна робота:

5 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність письмової роботи

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

3 бали - загалом володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань,

самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

2-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі.

4. Кожне питання в екзаменаційній роботі (в білеті 2 питання):

20-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність письмової роботи

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

10-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі.

7.3 Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Частина 1. Історія етики: від античності до XX століття</i>				
1	Тема 1. Предмет і завдання етики	2	2	2
2	Тема 2. Основні етапи передетрики	2	2	2
3	Тема 3. Етика в контексті давньогрецької культури	4	4	6
4	Тема 4. Релігійна етика Середньовіччя	4	2	4
5	Тема 5. Етика Нового часу XV-XVIII ст.	4	4	6
6	Тема 6. Німецька моральна філософія XVIII- XIX ст.	4	2	6
7	Тема 7. Антинормативний поворот в етиці XIX ст.	2	4	6
8	Тема 8. Етика XX століття: проблема об'єктивної ієрархії цінностей		2	4
<i>Частина 2. Проблеми теорії моралі</i>				
11	Тема 9. Способи осмислення моралі в етичному дискурсі. Природа моралі та її функції	4		4
12	Тема 10. Мораль як форма регуляції людської поведінки	2		2
13	Тема 11. Проблема генезису моралі в теоретичній етиці	2		2
14	Тема 12. Супранатуралістичні теорії моралі в поясненні джерела моральної нормативності	4		2
15	Тема 13. Еволюційна етика в поясненні детермінант моральної поведінки	4		2

16	Тема 14. Соціологізаторські концепції в поясненні джерел моральної нормативності	2		2
17	У межах тем 11-14 дидактична гра «Філософи»	2		
18	За результатами гри есе «Філософи: оптимальна модель суспільства»			6
19	Тема 15. Етичні категорії та поняття моральної свідомості		8	16
	У межах теми 15 есе – аналіз моральних проблем, висвітлених в художніх творах / фільмах			6
20	Контрольна робота	2		
	ВСЬОГО	44	30	76

Загальний обсяг **150 год.**, в тому числі:

Лекцій – **44 год.**

Семінари – **30 год.**

Самостійна робота - **76 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна: (Базова)

1. Етика. Естетика: навч. посібник / за наук. ред. Панченко В.І. К.: «Центр учбової літератури», 2014
2. Малахов В. Етика. Курс лекцій. Навч. посібник. К.: Либідь, 1996.
3. Прикладна етика: навч. посібник / за наук. ред. Панченко В.І. К.: «Центр учбової літератури», 2012
4. Ethics Through Classical Sources. Fourth Edition. New York: McGraw Hill Create, 2013.
5. Mackie J.L. Ethics. Inventing right and wrong. London: Penguin Books, 1990
6. Suikkanen J. This is Ethics. An introduction. Oxford: Wiley Blackwell, 2015
7. Singer P. Practical Ethics. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 1999
8. Ethics: Essential Readings in Moral Theory Edited by George Sher New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2012
9. The Dimensions of Ethics. An Introduction to Ethical Theory Waluchow W.J. Toronto: Broadview Press Ltd, 2003
10. Theories of ethics: an introduction to moral philosophy with a selection of classic readings / Gordon Graham. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2011

Додаткова:

1. Арістотель. Нікомахова етика / Αριστοτελους. Ηθικα Νικομαχεια. - К.: Аквілон-Плюс, 2002 http://am.history.univ.kiev.ua/Nikomakhova_etyka.pdf
2. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство/ Переклад з нім. К.: Юніверс, 2000
3. Докінз Р. Егоїстичний ген. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017
4. Етос і мораль у сучасному світі. К.: ПАРАН, 2004
5. Кант І. Критика практичного розуму / Переклад з нім. К.: Юніверс, 2004
6. Макінтайр Е. Після чесноти: дослідження з теорії моралі / пер. з англ. К.: Дух і літера, 2002
7. Маслікова І.І. У пошуках спільного блага: етичні колізії соціальних практик. Монографія. – К.: «Міленіум», 2018
8. Ролз Дж. Теорія справедливості / пер. з англ. О. Мокровольський. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001
9. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія свободи / пер. з норвезьк. К.: Ніка-Центр. 2016

10. Baron M., Pettit Ph., Slote M. *Three Methods of Ethics*. 3th printing. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999
11. Brodie A. Scottish Philosophy in the 18th Century. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2013 Edition) / Ed. E.N. Zalta. 2013. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2013/entries/scottish-18th>
12. *Consequentialism* / edited by Stephen Darwall. Oxford: Blackwell Publishing, 2003
13. *Deontology* / edited by Stephen Darwall. Oxford: Blackwell Publishing, 2003
14. Gauthier D. *Morals by Agreement*. Oxford: Clarendon Press, 1986. URL: <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0198249926.001.0001/acprof-9780198249924-chapter-5>
15. Green T.H. *Prolegomena to Ethics* / Classic reprint series, fifth edition, originally published at the Clarendon Press, 1906. London: Forgotten Books, 2013
16. Johnson R., Cureton A. Kant's Moral Philosophy. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.). URL: <http://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/kant-moral>
17. Kauppinen A. Moral Sentimentalism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition) / Ed. E.N. Zalta. 2017. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/moral-sentimentalism>
18. Martineau J. *Types of ethical theory*. Third edition. Oxford: Clarendon Press, 1898. 596 p. URL: <https://archive.org/details/typesethicalthe00unkngoog/page/n148>
19. Moore A. Hedonism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2013 Edition), Edward N. Zalta (ed.). URL: <http://plato.stanford.edu/archives/win2013/entries/hedonism/>
20. Parfit D. *Reasons and Person*. New York: Clarendon Press, Oxford, 1984
21. Sayre-McCord G. Metaethics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2014 Edition), Edward N. Zalta (ed.). URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/metaethics>
22. Schroeder M. Value Theory. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.). URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2016/entries/value-theory>
23. Solomon R.C. *Morality and the Good Life: An Introduction to Ethics Through Classical Sources*. Fourth Edition. New York: McGraw Hill Create, 2013
24. *Virtue Ethics* / edited by Stephen Darwall. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.